

Zverejnenie ktorejkoľvek časti textu je možné len s uvedením zdroja:
Online lexikón slovenských filmových tvorcov, www.ftf.vsmu.sk

EMIL FORNAY

(18. 12. 1943, Spišská Nová Ves) Slovenský filmový kameraman a režisér, publicista, cestovateľ. V roku 1960 maturoval na jedenásťročnej škole v Bratislave. Ako 16-ročného ho prijali na FAMU na odbor kamera. Praxoval v Slovenskej televízii aj na Kolibe. Ako asistent kamery pracoval na televíznych filmoch *Mlčanie mora* (V. Horňák), *Polnoc bude o 5 minút* (I. Teren), *Ivanov* (J. Budský), aj na filme *Slnko v sieti* (Š. Uher). Po absolutoriu v roku 1966 začal pracovať na Kolibe. V čase vojenskej prezenčnej služby (1967 – 1969) pôsobil vo Vojenskej redakcii STV. Ako druhý kameraman pracoval na filmoch *Živý bič* (M. Ťapák) a *Rok na dedine* (Karol L. Zachar). Nakrútil vlastné autorské filmy *Hospoda*, *Na polnočnú do Rakúska*, *Družstvo stratených nádejí*, *Dve strany mince*, *Na konci je začiatok*. Potom sa opäť vrátil do Slovenského filmu a pracoval najmä na projektoch slovenskej a českej televízie. V roku 1973 prešiel do Štúdia krátko film, kde sa venoval publicistickým, dokumentárnym a objednávkovým filmom. Jeho najznámejším cestopisným filmom je *Jagavá púť Lhoce Šar* (1984). Od roku 1977 do roku 1990 pracoval v Spravodajskom filme. Od 18. 12. 1989 bol prvým a posledným demokraticky zvoleným šéfredaktorom Spravodaja – až do jeho oficiálneho zrušenia. V roku 1992 založil vlastnú produkčnú firmu Miras s. r. o.

Školský rok 2009/2010

ROZHOVOR ZAZNAMENAL A PREPÍŠAL: Peter Zákuťanský

Vyrastali ste v Bratislave. Pamätáte sa na prvé kontakty s filmom?

Neďaleko od nás bola Metropolka, kino, kde som veľmi rád chodil, mal som rád grotesky a detské filmy. Ale ešte zaujímavejšie boli veci, že sme sa dostali aj na filmy nad pätnásť rokov, hoci sa nesmeli na to chodiť, vďaka tomu, že sme tam stále chodili. Niektoré filmy som videl aj šesť, sedemkrát, niektoré dvakrát, pamätám si, že som videl šesťkrát Alexandrovov film *Celý svet sa smeje*, to bol vlastne taký muzikálový typ komédie s Ljubou Orlovovou v hlavnej postave, ona potom ušla vraj do Ameriky... No, takéto filmy sa všetkým páčili. To bolo vždy plné kino a veľký smiech. A mladý človek má rád smiech, nie? Tak to bol vlastne prvý kontakt. Televízia neexistovala, takže tieto filmy nás oblažovali v kinách. A potom, samozrejme, bol tu Časík, kino Čas, v „Palacke“ (v podzemí vtedajšieho hotela Palace na Poštovej ulici – ZM). Celý deň tam išli dokola filmy, kraťasy, grotesky, americké grotesky a tam sme niekedy presedeli celú nedeľu, sobotu, keď nebola povinná škola, alebo sme sa chceli uliať, to niektorí tak robili, ja som nemohol, lebo som mal mamu učiteľku, takže tá vždy vedela, kde asi som, takže mi vždy vynadala pekne... A videl som jeden vynikajúci film *Kde supy nelietajú* (pravdepodobne *Kam nelietajú supy*, USA, 1951, r. Harry Watt – ZM), cestovateľ, keď bol ešte mladý. To sa mi veľmi páčilo. Aj čiernobiele filmy, dokumenty, ktoré sa nakrúcali v Afrike a tak. Takže toto boli také prvé kontakty. Samozrejme, do kina sa chodilo hlavne kvôli groteskám... To sa stáli fronty až dole po kostol Milosrdných. Čakalo sa a vždy jedna runda prešla, tá sústava kraťasov, alebo hraný film, a potom zase pustili ľudí a stálo to, myslím, korunu dvadsať.

Po strednej škole ste si podali prihlášku na FAMU. Čo ovplyvnilo vaše rozhodnutie?

Nie po strednej škole. Počas strednej školy. V jedenástej triede sme sa museli vopred prihlásiť na niektoré druhy škôl. Napríklad na umelecké školy, atómovú fyziku, niečo takého výberového, čo sa nedalo prejsť rovno... Robilo sa to pred maturou, väčšinou v januári, februári, možno už v decembri... Myslím, že nejako do piateho januára sme sa mali prihlásiť s prácami na FAMU. Nikto nevedel, ani mama, ani ja v podstate, že kam idem, len sa mi to páčilo v tom zozname, čo sme si mohli vyberať v Československu, tak som sa tam prihlásil a oni ma prijali. Musel som tam nejaké fotografie dať. Samozrejme, meškal som, lebo som sa to neskoro dozvedel, že kam to mám poslať, ako to mám poslať do Prahy, tak ono to ležalo na ČSA, v areáli nejak to ležalo ten môj spis, tie fotografie s tým mojím materiálom, ležali tam, a bola sranda, že zrazu mi volajú, pani Mašeková, ktorú som potom aj spoznal, zo sekretariátu bola... Ja som tam potom volal, mama volala, niekto tam volal, že čo sa deje, veď už prešli dva týždne, tam bolo napísané, že dajú odpoveď hneď, keď budú mať jasné, kto ste, čo ste, no a ona mi zahlási: „Vždyť vy to tady nemáte.“ Šestnásťročnému mi vykala, lebo nevedela, kto som, čo som, to bola tiež záhada pre nás malých, úplné deti ešte. A hovorí: „Veď to je na ČSA.“ Vďaka ochote pani Mašekovej to nakoniec dorazilo do školy a zaradili ma do výberu, ktorý si prezerala komisia, neviem, kto bol za tým ani vôbec nič, lebo my sme s Prahou nemali žiadne kontakty. Rodičia boli vtedy pedagógovia, ale takí obyčajní, bežní na strednej škole. Tak hovorím: „Tak to tam uvidíme a čo.“ No a v marci zrazu niekto zaklopal na triedu, 11. C, viem, že pekné slniečko tam hrialo cez okná, moja mama, zavolala si ma von a predložila mi papier z Prahy a hovorí: „Čítaj.“ Tak som čítal, že som bol prijatý. Mal som ešte iba šestnásť rokov.

Boli ste najmladší?

Áno, lebo som v decembri rodený.

Ako si spomínate na atmosféru FAMU? Navštevovali ste ju v jej „zlatom období“...

O 60. rokoch sa vraví, že to bolo zlaté obdobie voľnosti v umení a tak ďalej. Ja som tie spoločenské pomery moc nesledoval, som športoval, chodil som do školy, ako každý iný, zaujímali ma nové veci, v škole som bol najmladší, napríklad som niektorým svojim spolužiakom vykal. Boli starší o 5, niektorí o 10-12 rokov. Vtedy neexistovalo externé štúdium. Tým pádom, aj keď bol ženatý, aj keď mal dečko už, aj keď mal ja neviem čo, tak musel robiť školu. Ale nemuseli sme povinne potom ísť tam, kam nám dali papier. Čo robili inžinierov a lekárov a pedagógov, tak tí museli ísť, kam ich poslali. Na umiestenku. My sme si museli sami hľadať miesta, keď sme skončili. Bol vyznamenaný, ale po musel som po druhom ročníku prerušiť na návrh pedagogickej rady, pretože som bol moc mladý. Tak mi odporučili prax. Rodičia museli tiež súhlasiť, veď to aj do peňazí išlo, cestovať a tak. Naozaj to bolo také: vlastne dieťa medzi dospelými, no. Iní spolužiaci už prax mali za sebou, na FAMU prijatie hneď po maturite nefungovalo... Niektorí sa tam aj 3-4 roky tvrdohlavo hlásili. Ale mňa prijali, neviem, či som bol nejaký talent veľký... to ja neposúdim. Pred prijímacou komisiou stálo okolo 300 ľudí, čo sa prihlásili vtedy na kameru. Na takej chodbe úzkej v Klimentskej ulici stáli sme proste, oni zavolali meno, a tak sme pomaličky odsýpali, no a každý tam bol, niektorí päť minút, desať minút, pätnásť... Niektorých už tak poznali, ako staré boty, že tam boli tretí, štvrtý raz. Ja som bol dve hodiny skoro. Tak oni sa tam všetci, že pane, čo si tam robil, si tam maľoval alebo fotky vyrábal?

Rok praxe

Tak som šiel cez prázdniny domov do Bratislavy s tým, že si musím niečo nájsť. Išiel som do telky popýtať sa... Náhoda je vždy veľká vec. Ondro Barla tam práve robil ostriča či asistenta Szomolányimu a kolegovi Dlhému, my sme ho volali Dlhý, on mal iné meno, švenker... Štefan Uher robil réžiu. *Slnko v sieti*. Tá zhoda okolností. No a teraz si predstavte, on príde ku mne domov a hovorí: „Pod' mi, Emil, helpnúť. Musím ísť nutne do Košíc.“ Niečo s mamou mal, alebo s rodinou. Veľmi milý, dobrý človek. Kamaráti sme boli, spali vedľa seba v izbách, my sme mali veľkú, tú päťmiestnu izbu, päť posteľovú, a oni tam mali s Jakubiskom dvojku, lebo boli o rok, či o dva vyššie. No tak priletel za mnou... My sme tam hrávali u nich šprc. Viete, čo to je šprc? Futbal s gombičkami. No ale celé noci niekedy. Ja som hral s Dušanom Hanákom a on hral s Jakubiskom. A teraz on hovorí: „A máš čas a môžeš?“ „No dobre a kde sa mám prihlásiť?“ „Prihlásiš sa tam v tom štábe.“ Povedal mi kde, čo a ako a oni zrovna robili zátoku, kde je to slnko v sieti, filmárska sieť bola pri tom pontóne. Boli herci, naši kamaráti potom, samozrejme, takí starí ako ja, bola tam milenecká dvojica. No a oni hneď, asi mysleli, že som prišiel z Honolulu, že všetko viem, alebo čo, mi povedali: „Tam máš kameru, založ.“ Tak som po dvoch rokoch na škole vedel. A som to urobil a robil som to vlastne tie dva týždne asi. Že som pomáhal, robil som asistenta zrazu z ničoho nič. Nevieť ani, mňa nezaujímal ani peniaze, myslím, že ani plat, nič nebolo. Vlastne tam som prvýkrát vchopil do prostredia filmárov. Naozajstných filmárov a pri takom filme a práve so Štefanom Uhrom, Szomolányim, Takže to bola jedna skúsenosť. Potom druhá taká skúsenosť: začínal film v televízii a taká šikovná staršia produkčná tam bola. Ten film sa volal *Mŕtve more (Mlčanie mora, 1963 – PZ)*, Vercorsov námet. Réžisériom bol Vido Horňák, jeho hraný debut hraný. Televízny film hraný. Hrali tam Chudík a Chadimová hlavné postavy. To bola taká intímna záležitosť, to sa robilo v Starej tržnici.

V Starej tržnici bol ateliér?

Áno. Taký ateliér... Tam mali proste postavené to, čo bolo potrebné, kamery sme mali normálne tam, kde sa mäso predávalo voľakedy, na tých betónových platniach, no a proste normálne reál, ale ten reál nebol využitý, tam boli kulisy spravené tej izby, kde sa vlastne odohrával podstatný dej filmu. Tam robil zhodou okolností Vinco Rosinec kameramana, tiež išlo o jeho prvý samostatný kameramanský film. Tak som asistoval. No tak toto bola ďalšia skúsenosť, že som narazil na veľmi zaujímavých ľudí, veľmi filmárskych, erudovaných. Boli sme mladíci. Nieкто má vraj fotku z toho.

Dokonca aj s Ivanom Terenom ste potom pracovali

To bolo potom. Potom som ďalší dobrý film chytil, teda televíznu inscenáciu na Zochovej ulici, tu vedľa vás, tam v telocvični boli kulisy, odtiaľ sa prenášali priame prenosy. Čiže som za ten rok získal všetky možné štýly nakrúcania v pár dielach, pár asistenciách. S Terenom som robil *O päť minút dvanásť*, kde Jožko Kroner s Pántikom koncertovali. To bolo o výhybkárovi, ktorý zmeškal výhybku, lebo mu prišlo zle, zlyhalo srdce. Potom ešte som robil nejakú ďalšiu inscenáciu, myslím, *Višňový sad*, alebo niečo také... Na tej Zochovej som zažil niečo, čo som už potom nikdy nezažil, lebo som nikdy potom nebol v televízii. Tam normálne sme presúvali kamery potichu, zatiaľ čo boli dotvorené dekorácie. tam bolo počuť ako vŕzgajú dvere, to sa muselo po špičkách chodiť. Krása!

S akými problémami ste sa vtedy museli vysporadúvať pri práci s kamerou?

Pôsobil som tam len ako asistentík, pomáhal som. Robili na šestnástku, na záznam. Po roku som sa vrátil do Prahy. A v tom ďalšom roku, na jar, som zažil inscenácie, ale aj služby televízne – televízne noviny, hlásateľky, statické veci, nie veci filmového charakteru. To ma nebavilo, samozrejme, vôbec, tam sa nič nedialo. Tam aj výborní kameramani vlastne dostali službu, alebo režiséri, a museli to robiť. Potom som išiel na Kolibu a na Kolibe zrovna sa rozbiehal film *Ivanov*, čiže konzerva slávneho divadelného predstavenia DPOH, kde koncertoval zase Karol Machata a celý súbor vlastne tam bol. Tam boli dekorácie v B-čku, v tom celom ateliéri, réžiu mal Budský, Jozef Budský, vtedy už národný umelec, myslím, hviezda divadelná. Jemu za film pomáhal ako pomocný režisér Martin Hollý. Za kamerou bol zase Vinco Rosinec, zhodou okolností. To bolo v ateliéroch s kontaktným zvukom robené, aj v exteriéri kontaktným, niečo sa dorábalo postsynchronmi... Pracoval som len v teréne proste, v štábe, no takže to zas bola úplne iná skúsenosť. Boli tam slávni herci, to bolo cez prázdniny, páľilo slnko, oni si tam hrali vonku karty v tých ťažkých dobových mundúroch. Národní umelci hrali karty a lepili mi gumu. Mal som skúter, okolo ateliérov bolo veľa kincov, splasla mi guma. Vtedy sa nedala zohnať náhradná. Tak som si kúpil lepiacu súpravu a kamaráti zvukári ma naučili lepíť tzv. fleky. No a potom som sa vrátil do školy. A pokračoval som ďalej a stále som bol najmladší v tom ročníku. Skok z praxe zase na školu bol tvrdý, ale v podstate som to vždycky prekonal, veľa som športoval. Volejbal, futbal, plávanie a neviem čo všetko. Pri športe som zabudol za starosti.

Štúdium ste ukončili filmami *Či to chápať vieš?* a *Reminiscencie*.

Aj pred tým tam ešte boli filmy. Keď som bol v diplomovom ročníku, už sme mali viac voľnosti. Mali sme najprv výber na absolvent'áky. Výber, lebo tiež nebolo peňazí na rozhadzovanie, akože každý dostal absolvent'ák. Niektorí absolvent'ák nedostali nakrútiť špeciálne. Použili cvičenia, ktoré boli k dispozícii. Bolo uznané a to. Takže robil sa výber a v tejto silnej konkurencii všetikoho, chvíľu som robil aj na Ďurovom Jakubiskovom absolvent'áku. Po Prahe sme chodili aj s Ondrom Barlom, samozrejme, to bol jeho dvorný

kameraman ročníkový, robili sme na Staromestskom námestí v tých arkádach... To bola taká doba, že my mladší sme museli pomáhať tým starším, asistovať a tak ďalej, jedného si vyberali, druhého nie, ale zrazu prišiel ten ročník, a síce ročník R, ukončenie, a tam už každý trochu aj bojoval o to sa presadiť absolvent'ákom. Aby ste sa mali čím ukázať.

Tak ja som tam nakrútil film *Či to chápať vieš?* Hrala mi tam Soňa Valentová ako asi sedemnásťročná, ja som mal dvadsať. Vtedy vyzerala ako Ornella Mutti. Krásavica. Vlastne mi ju kamaráti dohodili z VŠMU, moji spolužiaci z jedenásťročky. Išli prázdniny, tak som jej povedal: „Príď na jaseň za mnou, pozrieš si v divadle niečo veselé u nás.“ Takže sme sa dohodli, ona tam vystupovala, to bolo na nápev na slávnú pesničku Marlene Dietrichovej *Où vont les fleurs*. No a to potom v tom filme čítala preklad vždy po slohách Lucia Dočolomanská. To je mladšia sestra Miška Dočolomanského. Mala perfektný a príjemný hlas, takže ona tam toto urobila a to bol taký film, kde som si všetko tiež sám robil. Vláčil kameru, hudbu som si vybral, a do konfrontácie som potom v Prahe robil skrytou kamerou zábery, do konfrontácie s tou pesničkou, A čo čert nechcel, po rokoch som stretol Marlene Dietrichovú naozaj v jej byte. Pred jej bytom, aby som bol presný. Išiel som do Paríža autom, súkromne sme išli na výlet, a mal som odovzdať jeden pozdrav. Zazvonil som a pomýlil som si na triede generála Foscha poschodie. Oni rátajú od nuly, prvé poschodie je vlastne nula, prízemie. Tak som si to pomýlil nejako a zazvonil som miesto na druhom poschodí na prvom poschodí, či ako, a otvorila mi Marlene Dietrichová. Až potom som si všimol na vizitke, že komu som zazvonil. Nemecky mi hovorila a tak úplne, ako keby bola vo filme, presne, ale starinká už, ale príjemná. Hovorila: „Ona býva vyššie.“

Čiže toto som urobil vo 4. ročníku a komisia potom rozhodovala, kto bude robiť absolvent'ák sám, kto vo dvojici. Oni mi to dali – a o to boli *Reminiscencie*, kde som zase vhurol do Bratislavy, predsa len to prostredie som poznal, a tam mi zase Karol Čálik robil. Vtedy bol študent. Takže to boli také pekné veci.

Potom bola ďalšia prax, keďže som mal čas. Zase som prišiel na Kolibu a som robil *Živý bič* Mila Urbana, tam som asistoval, som tam robil druhú kameru. Tibor Biath s Ľapákom. To bola zase prvotina Ľapáková a Tibor Biath tam bol veľmi pokojný, skvelý človek, ktorý dával zabrat' všeličím, ale my sme si rozumeli.

Potom som dokončil film, dokončil školu, a s tým filmom som sa predstavoval kde kade. Ja som bol taký zvláštny, že mne dali robiť aj réžiu, námet, scenár, kameru, strih...

Čiže to boli autorské filmy.

Áno, od prvého ročníka som takto veci robil.

Boli to autorské filmy a v tvorbe autorských filmov ste pokračovali aj potom.

Ja som jedináčik. To je vo mne. Takže som si všetko vždycky rád robil sám. Šport som síce robil kolektívny, nie individuálny... Bol som aj reprezentantom Československa v junioroch. Ale v tom umení sa to prejavilo tak, že som chcel sám byť. Pozrite, tou druhou školou, kam som chcel ísť, malo byť novinárstvo, alebo niečo takého. Mal som to v sebe vlastne, odmala som písal, kreslil. Vydal som knižočku malú ako deväťročný. Som ju previazal mašličkou, rozumiete, zábava. A v tej zábave zostávate celý život, aby ste sa presadzovali. Lebo bolo zaujímavé, že mne dali urobiť film samostatný, rozumiete, zatiaľ čo iní pracovali v tímoch na škole alebo nedostali nič. Niektorí vôbec nič, aj boli nahnevaní za to na školu. Doba bola taká ako teraz. Nebolo peňazí. Čiže oni rozhodovali ekonomicky. Tak ja som aj ten absolvent'ák,

hoci tam boli triky a všelijaké veci, to všetko som robil v kamere sám. Asistentov mi robili susedia, kamaráti. Takí, ktorí nemali s kamerou, s filmom nič. No a to som si aj ako asi vsugeroval, že tak budem pokračovať ďalej. Aj som tak robil. Ako asistent som robil aj s inými kameramanmi a režisérmi. Ale keď som sám robil, tak som mal len produkčného, a to mi vyhovovalo. Krat'asy. Ale to tak chvíľu, tri roky, alebo dva roky, a potom som prešiel do Spravodajského filmu a v Spravodajskom filme, v podstate, som zalátal asi dieru nejakú, by som povedal, pretože tam veľa ľudí bolo schopných, veľmi zaujímavých ľudí, ale odišli do Hraného filmu, odišli inde, nie každý vydržal, viete, v tom Spravodaji nejak. Ja som sa tam dostal asi v 1977 roku. Čiže dost' už, to už som mal za sebou okolo 120-130 filmov urobených v televízii. Seriály, ja neviem čo. Scény dost' veľké. V Moskve som mal film o opiátoch, o narkomanoch, rozumiete, ale hraný. To boli hrané také skutočnosti. Rekonštrukcie hrané skutočných prípadov. Nejakých päť dielov som urobil, ale ten jeden diel o tých opiátoch, o tých narkomanoch, to sa vtedy ešte nenosilo. Tak ma prijali na svetový festival do Moskvy. Ako som sa tam dostal, neviem. Pre mňa to bola vždy záhada, ja som na takéto veci nechodil, ani som nežiadal, že by som niekde šiel na festival. Keď som išiel na festival, väčšinou pracovne. Neskôr. Pracovne. Cien mám 35 zo všelijakých udalostí.

U vás je práve zaujímavé, že ste z Koliby prešli do Krátkeho filmu a potom do Spravodaja.

Áno. Všetci išli väčšinou opačne. Ale vy si tú svoju parketu musíte nájsť. Nie je vždy vysnený Olymp hraný film. Niektorí majú vysnený ten a niektorí niečo iné.

Čiže vy ste objavili svoje možnosti v spravodajskom filme.

To bolo na vojne. Na vojne som dostal dokonca ceny za kameru. Sedem cien za kameru. To bola číra náhoda. Dostal som sa ako prvý filmár slovenský do televízie, do armádnej redakcie, ktorá bola pod hlavnou Redakciou športu, brannosti a motorizmu. Tam ma poslal pán Dzúr.

To bol minister?

Ministrom sa vtedy stal. Bola nejaká seansa, niečo sa tam zomlelo, ja som to fotil... Tí, čo tam vojenčili v pohraničnej strážii, oni ma nechceli pustiť nikam už odtiaľ, lebo im dobre padlo, aby ich fotil niekto, vyvolával. Bol som šéfom vlastnej tmavej komory. Tak som naraz zistil, že som mohol byť niekde inde a mal som byť niekde inde. Potom si ma v tam nechali, bolo tam dobre, veď to bola senzačná partia. Tam boli herci, právnici, novinári...

Ako ste to prežívali na vojne?

Na vojnu som sa dostal vlastne asi dva týždne pred vstupom ruských a tých iných vojsk na Slovensko, do Československa. Tak som začal v tom robiť pod vynikajúcimi ľuďmi, ktorí robili šéfov vojenských, ale aj športových. Tí väčší šéfovia, ktorí tomu celému vládli, boli veľmi príjemní, normálni ľudia, spoznal som tam Karola Poláka, Ruda Galla, Jana Krča. Proste hľbu senzačných ľudí, ktorí to brali naozaj športovo. Brali to ako šport. Aj to nakrúcanie. Hoci to bola drina. V Prahe som urobil nejaké stovky reportáží. Viete, do tých rôznych ohromných relácií, ktoré vtedy fungovali.

Aké to boli relácie?

Te-re-za, to bol nejaký vojenský magazín. Potom motoristický: Motoristi na minútu, potom Góly, body, sekundy, potom Športový magazín. A mesačníky. Mali ste to rozdelené, každý rezort. A robilo sa, chodili sme. Dostal sa tam Martin Porubjak ako dramaturg. Videl tú možnosť, že som tam prišiel, tak aj on si asi povedal v duchu: Prečo mám byť normálnym vojakom? Tak prišiel po mne asi mesiac-dva a sme tam poletovali po kasárňach všelijakých, keď nás poslali. A všetci sme sa stretli vo Vojenskom umeleckom súbore, a ten nás obliekal. Keď v armáde, niekto vás musí obliekať aj jedlo vám dáva. No a to bol VUS v Bratislave. Pre umelcov. To bola parta prvej triedy. Maroš Labuda, Ľubo Roman...

Armádne štúdio

To sú tie začiatky. To boli vlastne proficke veci. Superproficke veci. V tej armádnej redakcii bola jedna úžasná vec: človek si musel robiť všetko sám, prípadne s redaktorom. A to boli stovky reportáží, hovorím. To ani neviem, to ani nemám vo filmografii spomenuté. Ale urobili sa tam zaujímavé filmy. O hokejistoch a ich zákulisí, o NHL... Cestoval som do zahraničia s volejbalistami... Treba si všetko zažiť a potom si vážite tú profesiu, lebo keď niekto príde a panský začne robiť na Kolibe... Na druhej strane, prečo to bolo tak hlúpo spravené, že každý musel začínať, viete, hocikde inde, len nie hraným filmom, alebo krátkom, niektorí museli začať v Spravodaji. Tam robil aj Milo Luther, tam robil Karol Hledík.

Aj Rapoš.

Aj Rapoš Dušan. Všetko moji kamaráti. Rozumiete, ide o to, že to vyzeralo, ako keby niekomu niekto neveril, rozumiete. Ale to nebolo tak. To sa len lepili diery, rozumiete, lebo tam bolo najviac roboty. Stále bola robota. To som aj niekde písal do tej svojej *Príbeh filmára*. Lebo to bola veľmi vážna záležitosť, rozumiete. Tam sa muselo odrobiť. Tam bol rytmus. A tam sa človek musel podriaďovať tomu rytmu.

Vyhovoval vám ten rytmus?

Keď si vybudujete svoje pravidlá, tak potom vám to vyhovuje. Ale zvykať si bolo treba. Mal som vyše 125 filmov rôzneho charakteru. Hrané veci samostatné, krátke, dlhé, seriál som mal, večerníčky hrané, pre Prahu som robil a robil som detektívky, rekonštrukcie. To boli všetko zaujímavé veci? A do Gottwaldova som chodil, tam bola špica dramaturgická Jardo Petřík, no *Padla z oblakov* bol jeho projekt. Áno, on bol šéfdramaturg v Zlíne, či v Gottwaldove vtedy... No tak oni si ma tam zavolali na objednávkové filmy pre slávnych ľudí, vždy tam bol jeden senzačný produkčný, Rudla Polák, ktorý už zomrel... Tak ešte s jedným sme založili MIRAS v 91. roku, keď som ochrnul, vedel som, že nebudem už môcť robiť... Takže som si vytvoril tú svoju spoločnosť MIRAS s. r. o., no a to bolo zo začiatku aj s medzinárodnou účasťou. Lebo ten tretí, Ľubo, býval vo Švajčiarsku. On bol analytik v Svetovej banke. Takže mal peniaze, pomohol nám to rozbehnúť, ale ja som nemohol vtedy nič. Rok som stál. A potom mi to nechali celé na krku, povedali: „Aj tak si to vymyslel, aj tak je to tvoje.“ Jednoducho som ich vyplatil, aby to bolo kôšer, čestná hra.

Viete, ono život je skákanie. Život nie je o tom, že idete a máte diplom a podme a tuná mi ustúpte, ja budem robiť hraný film... Naraz som prišiel na to, že tá televízia, ten moloch vás donúti úplne ináč myslieť. Tak reálnejšie. Nelietat' v oblakoch. No a toto zažívala aj moja dcéra Mira a celá rodina. Nečudo, že tie *Líštičky* a jej filmy hrané na FAMU mali veľký úspech, lebo išla na to reálne.

Ako ste sa podieľali na *Líštičkách* (Mira Fornay, 2009)?

Bol som producent. To bolo veľmi ťažké. To je taká zložitá vec, viete? Produkcia je veľmi komplikovaná vo financiách aj vo vzťahoch. Lebo tam musíte vraziť peniaze nejaké na medzinárodný projekt. Etika v koprodukcii káže, že každý sa podieľa nejakým dielom. Keď nemôžu byť rovnocenné, jeden musí byť majoritný. No tak majoritný sa stali Íri, lebo mali najviac prachov a išli do toho suverénne, Tam boli iné problémy. Najprv sme mali inú partiu. Ja som tú partiu zmenil. Musel som zmeniť, lebo neboli k nám vždy čestní. Tá predchádzajúca partia, tá írsko-česká. Museli sme dohodnúť inú hru, oni s tým nesúhlasili, ja tiež nie, rozumiete, nebol som zvyknutý, aby mi niekto telefonoval a furt menil situácie a robil z nás trocha takých tých menších za to, že máme najmenej peňazí... Ja som vlastne zachránil pozíciu dcéry, jej autorstvo. Nie zachránil, proste som povedal jednoznačne, že veď je autorka aj režisérka, tak čo tu budeme špekulovať, ideme do toho aj s novou partiou, ktorá sa o to začala starať veľmi seriózne, klobúk dole. Pán Viktor Schwarz.

Asi išlo najmä o vyjednávanie a výrečné ústa...

O vyjednávanie. Dcéra ma do toho zatiahla, hovorí: „Tati, pod', potrebujem mať človeka za sebou, ktorý tomu rozumie, a hlavne ma nebude buzerovať.“ Tak som jej dal voľnosť, samozrejme. Ír nie. Ír si už tak nárokoval trochu, on má to *Once* slávne, viete, on má Oscara, za tú speváčku pouličnú českú v Írsku, čo bola, no a to bolo *Once*. A on zrejme už z toho dôvodu špáral trochu do toho jej nápadu, do toho jej systému režijného, autorského. Ona tiež je samotár, lebo ona normálne vie s kamerou robiť tak ako chlap. Ale o to tu nejde. Dôležité je myšlienka, dôležitý je režijný postup. Dôležitá je odvaha do niečoho sa pustiť, a hlavne zažiť to. No a ona to zažila. Ona totiž vyhrala svetovú súťaž filmárov v Anglicku na kráľovskom dvore. Keď končila školu, dala si projekt na hraný film a vyhrala z 300, alebo z 320 filmárov sveta tú súťaž, tak ju pozvali na kráľovský dvor... Šla do Národnej kinematografickej školy. Dali jej školu, ale nedali jej ubytovanie a dopravu. Takže si musela zarábať, trebárs v baroch, aj nočných. A tam pomimo stretla ľudí, ktorí boli tiež umelci, tiež výborní ľudia, ktorí len musia odmakať niečo, a to ju asi primälo k určitým postupom ďalej a tak ďalej... Zrazu začala robiť také veci, že to malo končiť hraným filmom hneď v Anglicku, ale tu sme sa nevedeli prebudiť. No poviem to otvorene, trocha sme my Slováci meškali ako vždy, my meškáme so všetkým, my vlastne sme nemali do koprodukcie ten správny pomer. Takže my sme mali naozaj to na hranici len. Pár tých miliónikov, zatiaľ čo oni tam váľali, viete. No a celé to potom začal držať v ruke náš pražský kamarát Schwarz, ktorý má svoju firmu overenú, známu, renomovanú. Ja som v mojej firmičke vydal knihy, časopisy, tridsaťštyri filmov sme vyrobili.

Aké to boli filmy? Objednávkové?

Nielen. Aj vlastné. Antarktída, pre Coca-colu, pre Mitsubishi... Desať bolo objednávkových, tri koprodukčné...

Ako ste vaše filmy distribuovali? Kde sa odvysielali?

Moc nie, ja nie som obchodník. Na to zase musíte mať povahu. Dostal som za to štátnu cenu, vyznamenanie, rozumiete. Mne to stačilo. Kde to budem distribuovať, prosím vás? Viete, filmy idú tak rýchlo za sebou... Urobil som tri filmy, celé som to zdirigoval, celé peniaze som zabezpečil. Celý ten pohyb na Antarktídu bol veľmi bláznivý. Lebo dáte niekomu peniaze a zrazu zistíte, že potrebujete ďalšie peniaze. Len taká maličkosť, že tam len poistka stála na

mesiac nejakých 6000 dolárov navyše. Tam bolo 33 sponzorov. Od Národnej banky až po ja neviem čo.

Himaláje. *Jagavá pút' Lhoce Šar* (1984)

Himaláje som robil v 84. roku, a to som bol zdravý ako buk. To mi navrhli kamaráti, že pod'. No, už niekto tam bol a kde kto tam nemôže ísť, lebo neboli športovci, a tam naozaj je to náročné, strašne náročné.

Pred tým vznikli podobné veci: *Výstup na Nanga Parbat, Veľký čierny obor, Kangchenjunga...*

To boli všetko moji kamaráti kameramani. Prvý bol Milo Filip, môj spolužiak z FAMU, ktorý bol odo mňa starší o desať rokov, on bol ako prvý na Nanga Parbate.

Prečo vznikali tieto filmy práve v tomto období?

Lebo horolezci – Milan Fiala, Ivan Gálfy, Fero Kele, Ivan Fiala, Mišo Orolin – už mali za sebou ruské kopce všelijaké, Altaj, a chceli robiť aj veľké kopce. Himalájske, najvyššie. Osemtisícovky. No a tak vznikol aj Nanga Parbat a tak ďalej. A to až na druhýkrát. A Milo Filip bol na obidvoch. Druhý muž strihal a robil to režijne, myslím, Dušan Trančík. Ja som s Dušanom Trančíkom zhodou okolností robil, keď nastúpil na vojenčinu. Tak som robil o Kodešov, keď sa stal wimbledonským víťazom: *Sólo Kodeš*. A to je v anglickom kráľovskom múzeu, kde všetci wimbledonskí víťazi majú svoje filmy, alebo svoje pozoruhodné veci, ja som ani o tom nevedel, ale som sa to dozvedel úplne z cudzích novín, že jediný československý bol zatiaľ Kodeš. No a Dušan dostal taký nápad, že urobiť ho, lebo bol na vojne, trochu sa aj nudil asi na tej vojne, tak v 73. „Ale musí to robiť Emil,“ povedal Kodeš. Musí, no tak nemusel... Dušan s tým súhlasil, lebo on bol taký výmyselník, on potreboval vymýšľať, stále vymýšľať. Chodili sme po kurtoch v trenírkach, on v slipoch a tak. My sme boli proste exoti a jemu sa podaril pekný film. Robil som tam kameru. Tak to bolo pre nás obidvoch štábne ocenenie.

Vzniklo päť filmov horolezeckých. Prvý bol Milo Filip o Nanga Parbate. Potom ďalší bol Vlado Ondruš, ktorý urobil film *Veľký čierny obor*, potom bol Jano Piroh – *Kangchengjunga* –, môj spolupracovník, môj kameraman občas v Spravodaji. Veľmi talentovaný chlapec. Ja som bol ten piaty. Everest už robili televízaci. To robil Marián Končok. Filmári mali v Himalájach 5 vystúpení, 5 ľudí. A každý ten film mal nejakú tú hodnotu. Každý dostal ceny všelijaké. Ja som dostal tiež za *Jagavú pút'*. To nie je podstatné, podstatné je, že na *Jagavú pút' Lhoce Šar* prišlo v to leto do amfiteátrov v 84. roku viac divákov než na niektoré hrané filmy. To sa premietalo v rámci Filmového festivalu pracujúcich. Bol som na šiestom mieste návštevnosti medzi hranými filmami. To bol celovečerný film. Mal cez hodinu. *Kangchengjunga* Jána Piroha mala, myslím, polhodinu. Oni robili takú strednú metráž. To nie je podstatné. Podstatné je, že to bol výborný film. No ale skôr vonku. Tu doma, keď videli, že to je kratšie, tak to zaradovali k niečomu, keď videli, že je to stredometrážny, nevedeli, kde to majú uplatniť. Tá minútáž filmárska je nešťastná. Everest už bol robený takým spôsobom, že oni tam museli dopĺňať aj fotky a tak ďalej. Ale jediný film, ktorý bol a na to som hrdý, dlhý, to bola *Jagavá pút' Lhoce Šar*. Ukecali sme ich s Ferkom Dostálom, hlavne teda on, lebo on bol už tam štvrtý-piaty raz, on to vlastne absolvoval všetko ako produkčný. Aj tú kameru vie každý zobrať do ruky. On bol moc vysoký na horolezca, ale vedel pracovať, poznal horolezectvo. Vtedy neboli videokamerky. Mal 16-ku, takú odľahčenú, ktorá sa

detransformovala potom na 35-ku. Lenže my sme mali tam aj osmičkové kamery. Tak sme to dali chlapcom. Zolo Damján tam mal vlastnú kameru, za ním išla trojica. Jozef Rakoncaj, skúsený horolezec, ktorý tam bol už tretí-štvrtý raz a pracoval so všetkým, on tiež filmoval. Viete, s tou osmičkou svojou filmárskou. Bol vyučený, robil v talianskych expedíciách už aj ako mediálne uznaný horolezec. Takže my sme prvýkrát v histórii nakrútili horolezcov hore. Oni sa navzájom nafilmovali. A to potom som to musel po políčku synchronizovať, lebo v krokaní boli šialené rozdiely, keďže tam boli tri rôzne kamery. Robilo sa to v Paríži, v Budapešti, v Prahe, Praha odvieďla tú najťažšiu robotu, z osmičky to prekopírovala. Potom v Budapešti zase ten materiál dávali dokopy. Nakoniec ste nepoznali, ktorý je ktorý film. Len v ostrosti trocha. Alebo prípadne... totiž tam bola jedna vec, že totiž hore tá osmička chytila ryhy, asi chladom, alebo niečím. Lebo film sa v zimách -10 alebo -15 láme. Takže on vlastne mal ryhovanie. Mali sme super materiál, z Eastmanu, z londýnskeho, priamo z výroby nám to doviezol manažér. Potom sa to strihalo.

No a keď robíte réžiu, scenár, kameru, všetko dokopy... treba robiť s vynikajúcimi strihačmi. Ja som robil na svojich filmoch ako režisér so 418 pracovníkmi a 334 filmov, z toho 315 ako režisér. A pri tých filmoch som mal veľa spolupracovníkov. Strihačov aj štyridsať, kameramanov nejakých 62. Proste rôzne filmy. Netočil som len šport, len o Himalájach, len cesty. Robil som cestopisy, robil som umenie, robil som medailóny, robil som hrané filmy, robil som satiru, robil som všetko možné. Športové filmy bežného charakteru. Mám ale jedinečné filmy, som dostal cenu, takú tichú cenu Českej filharmónie za medailón Košlera, *Zdeněk Košler*. to malo dvanásť či trinásť minút. My sme sa stali cez ten film kamaráti, boli sme v Japonsku spolu s filharmóniou, on tam bol hviezda, už zomrel, bohužiaľ, a on mi odšťadial už potom písal. To som robil v Gottwaldove u Petříka, lebo Jardo Petřík bol neskutočný. On mal cit na témy. Som tam urobil aj hraný film, ktorý nebol špičkou.

Televízny film *Medik* (1983)

Áno, *Medik*.

Ako ste sa k tomu dostali?

Mal som dobré meno vo filmovej brandži. Nikdy som nikoho nesklamal. Išiel som tam, podpísal som zmluvu na film a tam išlo o to, aby sa splnil plán a zároveň, aby televízia tie peniaze prečerpala. Boli aj také veci. Ale dostal som aj ponuku do Južnej Ameriky so SĽUK-om ísť. A teraz si vyberte. Tak som povedal, že dobre. Tak sme to tak spravili, že ja som to roztočil, potom som zmizol, na šesť týždňov do Ameriky, potom som sa vrátil, a keď som sa vrátil, tak som mal tretinu filmu potopenú, proste zničenú. V laboratóriu sa odtrhol film alebo čo a negatív sa potopil. A to bola zrovna taká scéna, že 15 tanečníkov vystupuje na sále...

Improvizovali ste?

Musíte improvizovať! Rozumiete, zistíte, že ten je úplne ľavý, ale potrebujete ho ako tanečníka. Musí v tej scéne byť. A neviete, čo s tým... To každý režisér, každý tvorca filmový zažíva. Potom napíšu, že bolo to také čudné dielo, akože nevyrovnané a zlé. Ja sa za to nehanbím. To bolo robené takto. Ja som od toho odišiel od. Raz som klapku skončil v štátnej nemocnici, kde sa nakrúcalo, povedal som: „Stop.“ A všetci išli domov a ja som išiel baliť. A druhý deň ráno o piatej som išiel do Ameriky. Keď som sa vrátil, dorobili sme to za sedem dní filmovacích. Čiže som splnil plán. To film bol hotový za 15 filmovacích dní. S nehercami. Tam bolo len pár hercov. Igor Čillík, myslím, ak si pamätám. Ja som musel napísať nosné veci, čo sa mi tam nepáčilo, úplne naivné, v tom scenári a musel som nejakú koncepciu tomu

spraviť. To som urobil a začal som filmovať. Potom som povedal stop, teraz odídem na 5 týždňov do hája zeleného, do sveta nádherného úplne iného, dokumentárneho, svetového, a teraz zrazu bum a vrátili sme sa nazad a tam vám povie produkčný, čakal ma na letisku, všetci išli domov, mne povedal, aby som sa šiel na niečo pozrieť. A tam zlínsky štáb, gottwaldovský štáb bol a Juro Fándly robil kameru na tom, barrandovec Slovák. A to mi ponúkli. A to bol senzačný, pokojný človek. Hovorí: „Čo, zase ideme pretáčať?“ Rozumiete, to sa stane niečo a musíte od piky zase ísť.

V roku 1989 ste sa stali prvým demokraticky zvoleným šéfredaktorom Spravodaja. Prečo práve vy?

To je taká pekná otázka, na ktorú neviem odpovedať. Lebo viete, ono je to tak. Robíte niečo poctivo a makáte, poznáte manšaft, ktorý to robí dennodenne. To je otázka každého spravodajcu. To je iná robota než normálny film. To je iné. Lebo aj v tej vojenskej redakcii som mal ako vojak svoje zázemie a všeličo. Keď som tam nakrúcal nejaký pekný dokument, napríklad zo zákulisia hokejistov, to bolo zaujímavé, majstrovstvá sveta, univerziáda. Proste krátky film nejaký 10, 15 minútový. So spravodajčinou som nemal problémy, poznal som to. Kto vie urobiť dlhý, vie aj krátky. Lenže to je iná disciplína, samozrejme. Tam musíte všetko skracať. Detailizovať, okamžite reagovať komentárom. To, čo je inde rozohrané, v spravodajčine, v tom šote, alebo v tom minifilme sa to na sekundy počíta, aby to zaznelo.

Prišiel som tam v 77. roku, bol som tam 12 rokov, alebo koľko, bolo to pekné, lebo som si pobehal svet, nikto mi nebránil, naozaj, v tom, aby som si zavolał hercov ako komentátorov, herečky. Robil som satiru, dokonca sme robili hrané minidielka, rozumiete, také veci. Takže v tom nie je problém. Problém je v manšafte, či ten manšaft vás bere, alebo vás nebere a ako vás bere. Priznám sa, trocha som si vždy, nie naschvál, ale robotou vydupal svoje miesto medzi nimi, aby som mohol reagovať na všetko, čo bolo okolo mňa. Napríklad som nikdy nehodnotil filmy. Každý pondelok sa hodnotila robota, lebo v piatok to išlo do kín. Takže v pondelok bola redakčná rada, kde sa každý tvorca vyjadroval. Boli tam naklusaní aj asistenti, aj šoféri. Páni šéfredaktori, ktorých som spoznal, tak boli takí, že oni zamykali, keď niekto neprišiel načas, nedostal sa dnu. Oni dokonca vyvolávali! „Povedz niečo.“ Ja som sa nikdy nevyjadroval, priznám sa. Len som povedal v poriadku a oni si z toho mohli vybrať.

Boli tam nejakí zástupcovia strany?

Nikto tam nebol taký, lebo väčšinou tí šéfredaktori boli straníci. Boli to normálni ľudia, poviem na rovinu. Aj sa niekto s niekým poškriepil, to máte v každom zamestnaní, rozumiete. A samozrejme, boli tam úlohy pre nich dané zvrchu. A keďže som tam bol a vedeli, koľko mám za sebou, aj tých žurnálov som mal 82, z toho monotém bola polovica, ak nie viac. A ide o to, že oni proste nekázali, keď videli, že to je normálny film, tak to pustili. Samozrejme, nie protištátne nejaké heslá a ja neviem čo, blbosti, to každý chápe, každý má sebakontrolu jasnú, niekto sa zo sebakontroly smeje, ale ináč to nejde. Vo filmoch, v spravodajčine to stojí peniaze. Niekedy nehorázne peniaze. Tie cesty a tak ďalej. Tak tam treba mať rešpekt voči tomu, a keď niekto povie, tá vrchnosť, ktorá dala na to peniaze, že mohol by si to opraviť, mne sa to nikdy nestalo, ale mohlo sa stať...

Stalo sa to niekomu z kolegov?

To sa stávalo, samozrejme, ale to bolo na tom hodnotení. A keď sa v tom hodnotení usúdilo, že ten film je nakoniec použiteľný, oni ho potom ešte videli niekde na ÚV, to malo svoj rituál, ale keď prišiel, tak to tam opravili, no. Ale ja som nemal pocit, ja konkrétne, že musíš toto

spraviť. Keď povedali, že musíš, tak som povedal, že mi to musíš zariadiť, osobne, že čo mám urobiť, ale to sa mi nestalo, áno, ale ide o to, že výmeny názorov sme mali, ale pri hodnotení som sa vždy zdržal, väčšinou. Buď som to pochválil, keď to bolo dobré, alebo som bol ticho.

Po novembri za mnou prišli traja mladí kolegovia, povedali: „Prosím ťa, pod' tam, tam sa to rozbíja, nás chcú zrušiť, chcú nás zničiť, chcú povyhadzovať mnoho ľudí. Pod' to zachrániť.“ No tak som tam prišiel a začal som to trochu dirigovať a tak. Ale všetko som si nechal odsúhlasiť. Ja mám papiere, keď ma oni vyzvali. Ja som povedal: „Dobre, ale nebudeme to takto robiť, budem si musieť podebatovať aj s riaditeľom celého filmu.“ S Bandíkom, podebatoval som si s Mikim Fodorom, šéfredaktorom, a všetko sme si takto povedali, že ako by to malo byť a prečo, prečo sú ľudia niektorí nahnevaní, rozumiete. A vôbec, že sme nahnevaní na niektoré veci. No lebo nedá sa s jedným zadkom sedieť na štyroch funkciách. Som povedal otvorene. Každému, kto taký bol. To sa nedá, aby ste robili predsedu toho, predsedu toho a predsedu toho. A to bola jediná chyba tam niektorých ľudí. Ale nehovorím, že sme to robili zle. Robili to v rámci koncepcie celého štátu a v rámci toho, aby prežili. Nie každý má tú silu byť hrdinom. V Spravodaji jednoducho chceli zmenu. Mnoho ľudí aj odišlo odtiaľ vopred do kraťasu, mali iné ambície. Nastúpil som vtedy a povedal: „Kto chce teraz odísť, tak nech teraz odíde.“ Ale až po voľbách, po našich voľbách. Ja som nedopustil, aby som sa stal hrdinom, že prídem a začnem novinky nejaké zavádzať. To išlo ďalej, v štruktúre to išlo ďalej, v pravidelnostiach a tak ďalej. Tam išlo len o to, aby ľudia pochopili, že treba makať, a nie len sedieť doma a tváriť sa. A za to, že tu máme hektickú dobu, tak budeme míňať materiál. Materiál bol sakramentsky drahý. Na to námestie minuli mladí chlapci, ambiciózni, 4000 metrov materiálu, 35-ky. A my sme potom nemali na čo točiť. Tam mi nejaký produkčný hovorí: „Máme len asi 3000 metrov materiálu na celý rok.“ Rozumiete, o to tam ide, že treba mať nejakú koncepciu.

Mal som jednu výhodu, čo má málokto, že akonáhle niekto vypadol, čo ja viem kamera alebo režia, niekto nestíhol napísať tému na ďalší žurnál, tak ja som zaskočil. Alebo sme spravili len typickú skladačku, ale aktuálnych vecí. To si môžete pozrieť, to jeden žurnál vedľa druhého mal hlavu a päť. Tam vznikli perfektné filmy ľudí, ktorí predtým spinkali. Nebudem ich menovať, samozrejme, lebo to sa nehodí. Dovolil som si úvahu, dovolil som si satiru, dovolil som si všeličo. Niektorí tam, hovorím, podrástli. Pomáhal som im. Mňa to nemrzelo, že to on je tam podpísaný ako režisér či autor, a nie ja, veď to bola moja robota ako šéfa. Načo je ten šéf tam, aby chodil a pil kávu a buzeroval ľudí?

No a tak sa stalo, že niektorí odišli, hneď sa zobrali, len preto, lebo mali väčšie ambície. Nie preto, žeby tam bolo zle. Väčšie ambície. Aj mi to povedali. A to je celé. Takže potom sme to robili a potom mi zase začali otravovať mozog tí ľudia, ktorí sa hrabali na vyššie funkcie a začali tam kotkodákať všelijaké veci, hovorím to v dobrom slova zmysle, že vlastne chceli sa presadiť, áno, svojimi vecami. No ale to sme nemohli prijať. Vedel som, kam to smeruje, lebo tá druhá polovica roku 90 už bola jednoznačne taká, že zasa sme sa vrátili do niečoho, kde sa ponúkalo niečo, aby sa to robilo. Už som bol z toho unavený. To znamená, že keď zrazu prišli s tým, nové vedenie, organizačné, že sa zruší toto a že prepustia ľudí, nielen tam, aj v kraťase, nejakých 150 ľudí išlo do čerta, alebo 250 ľudí. Rozumiete, naraz zo všetkých štúdií.

Dalo sa to zachrániť?

Pochopiteľne, veď to aj z toho filmu Piussinho je cítiť, že dalo sa. Lenže nikto sa nedal dokopy, nikto spoločne. No ale ja som v tom už nebol, lebo som bol už unavený.

To sa ale nezrušilo, len sa zmenilo meno a noví pracovníci tam akože mali prísť. A dovidenia. Prišli iní, ja neviem kto, ja som o týždeň na to dostal porážku a klid. A príroda vyriešila všetko. Príroda vyriešila všetko, prežil som tam svoju smrť, potom som sa vyhrabal aj z toho a založil som takúto spoločnosť milú MIRAS, ktorá robila milé filmy a behali sme po svete a ja som si trúfol dokonca ísť do ťažkých terénov, nemám rovnováhu, nehýbem ľavými končatinami a som si to dovoľil. Kto chce, ten chce. To je celé.